

Linköpings universitet
Grundskolläraryrprogrammet, 4-9

1 Malin Bergenhök

1.1 “Schyst språk-Inget bråk”

-en utvärdering av ett språk- och attitydprojekt

Examensarbete 10 poäng
LIU-ITLG-EX—99/88—SE

Handledare:
Christina Zackrisson
Institutionen för språk och kultur

	Avdelning, Institution Division, Department Institutionen för Språk och Kultur 581 83 LINKÖPING		Datum Date 1999-12-10
	Språk Language ☒ Svenska/Swedish ☐ Engelska/English	Rapporttyp Report category ☐ Licentiatavhandling ☒ Examensarbete ☐ C-uppsats ☐ D-uppsats ☐ Övrig rapport _____	ISBN ISRN LIU-ITLG-EX-99/88-SE Serietitel och serienummer ISSN Title of series, numbering _____
URL för elektronisk version			
Titel Schyst språk-Inget bråk -en utvärdering av ett språk- och attitydprojekt Title Schyst språk-Inget bråk -an evaluation of a language- and attitude project Författare Malin Bergenhök Author			
Sammanfattning Abstract <p> Detta arbetes syfte har varit att beskriva och utvärdera Schyst språk-Inget bråk projektet som genomfördes på Solhagaskolan i Ryd, Linköping under läsåret 1998-99. Det startades p.g.a. att elevernas språk och beteende inte gick att tolerera längre och för att förbättra stämningen på skolan. Man hade en arbetsgrupp bestående av tre ur personalen som också var de ansvariga. Dessa tre tog kontakt med olika institutioner i närsamhället, som bildade en samverkansgrupp, för att alla som träffar barnen skulle vara enade mot samma mål. På skolan delades barnen in i kompisgrupper från sexårs till femte klass, där de ibland gjorde aktiviteter ihop under året. Man hade även en hel del samlingar med alla elever på skolan där syftet var att skapa en känsla av gemenskap på skolan. </p> <p> För att kunna nå mitt syfte har jag gjort en enkätutvärdering i två klasser, intervjuat de tre i arbetsgruppen och två ur samverkansgruppen, jag har även läst litteratur om att förebygga mobbning och våld i skolor. </p> <p> Slutsatser jag har dragit är bl.a. att elevernas tankar kring projektet skiljer sig åt en del beroende på årskurs och kön, lärarna har i stort sett varit nöjda med arbetet i projekt, samt att resultatet är att eleverna har blivit medvetna om hur det låter när de säger dumma saker och att det har blivit lugnare på skolan. </p>			

Nyckelord

Keyword

attityder, kompisgrupper, mobbning

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Syfte och problemformulering	4
1.3	Metod	4
1.4	Genomförandet av empiriska studier	4
1.5	Disposition	5
1.6	Avgränsningar	5
2	”Schyst språk-Inget bråk”	6
2.1	Bakgrund till att ett attitydprojekt startades	6
2.2	Beskrivning av projektet	6
3	Litteraturstudie	9
3.1	Litteraturgenomgång	9
3.1.1	Lpo-94	9
3.1.2	Aarland	10
3.1.3	Pikas	10
3.1.4	Åhs	11
3.1.5	Edling	12
3.1.6	Olsson	12
4	Empirisk studie	14
4.1	Enkätutvärdering	14
4.2	Intervjuer med de tre i arbetsgruppen	16
4.3	Representanter från samverkansgruppen-intervjuer	20
4.3.1	Närpolisens representant	20
4.3.2	Kyrkans representant	21
5	Avslutning	22
5.1	Diskussion och slutsatser	22
6	Litteratur	25

Bilaga

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Under praktikperioder och vid annan kontakt med skolor under mina år på lärarutbildningen har jag tydligt märkt att det råder ett ganska råt klimat i många skolor. Det var inte så många år sedan jag gick ut grundskolan själv, men jag känner inte igen något av det jag ser nu från min skoltid. Jag blev därför intresserad när jag hörde att skolan i det område jag bor, höll på med ett projekt som skulle medvetandegöra och försöka förbättra elevernas språk och attityder till varandra. Jag fick möjlighet att delta i den praktiska verksamheten i projektet och kände att jag ville beskriva och granska det.

2.2 Syfte och problemformulering

Syftet med detta arbete är att beskriva hur man på en enskild skola har arbetat i ett projekt mot fult språk och dåliga attityder, samt att visa elevers, lärares och andra inblandades syn på hur det har fungerat. Syftet är även att visa olika tankar kring förebyggande arbete i skolor.

Följande frågeställningar vill jag besvara:

Hur kan man arbeta för att förebygga kränkande språk, mobbning och våld i skolan?

Varför startade man ett språk- och attitydprojekt?

Har pojkar och flickor uppfattat projektet olika?

Är det någon skillnad på vad fjärde- och femteklassare tycker om projektet?

Hur har lärarna sett på projektet?

Hur har samarbetet med närsamhället fungerat?

Vad har projektet lett till enligt de inblandade?

2.3 Metod

Jag har genomfört en empirisk studie i flera olika delar och former för att uppnå mitt syfte och svara på mina problemformuleringar. Jag har sedan gjort en litteraturstudie där jag har läst böcker, tidskrifter och styrdokument för att hitta relevant teori. Då inget finns dokumenterat om det projekt jag valt att skriva om har jag beskrivit några olika författares tankar kring förebyggandet av kränkningar/mobbning och våldsamt beteende i skolan.

2.4 Genomförandet av empiriska studier

Då projektet ”Schyst språk-Inget bråk” endast hade en månad kvar när jag fick höra talas om det blev det naturligt att börja med att besöka skolan och titta på hur de arbetade med projektet. Jag började alltså med att iaktta det praktiska arbetet, och detta skedde vid två tillfällen i början av april. Jag fick sedan möjlighet att samtala med en av de ansvariga lärarna om hur de har arbetat under året. Jag deltog sedan vid den s.k. Gemenskapsdagen

som var den stora finalen på projektet i slutet av april. Därefter gjorde jag en enkätutvärdering i en fjärde och en femte klass och intervjuade även en flicka och en pojke i vardera dessa årskurser med hjälp av samma frågor för att få lite utförligare svar. (Jag har dock valt att inte ta med detta i mitt arbete då det inte kom fram mer i dessa intervjuer än i enkäten.) Jag intervjuade sedan de tre i skolpersonalen, en och en, som varit den arbetsgrupp som lett arbetet. Jag avslutade med att göra två telefonintervjuer med representanter för två av institutionerna i samverkansgruppen, närpolisen och kyrkan. De intervjuer jag har gjort har spelats in på band med undantag för de två telefonintervjuerna då jag bara antecknade.

2.5 Disposition

Jag har till att börja med delat upp mitt arbete i fyra delar. Dessa delar blir huvudrubrikerna, "Schyst språk-Inget bråk", Litteraturstudie, Empirisk studie och Avslutning. Under "Schyst språk-Inget bråk" beskriver jag varför projektet startades och hur det kom att se ut. I Litteraturstudie har jag valt att ta upp Lpo-94 och fem böcker som handlar om hur man arbetar förebyggande mot mobbning och våld i skolan. Delen Empirisk studie är indelad i en enkätutvärdering, intervjuer med arbetsgruppen och med två från samverkansgruppen. I den sista delen, Avslutning, kommer jag att diskutera bl.a. hur projektet kan kopplas till den litteratur jag tagit upp och det jag fått fram i de empiriska studierna, jag kommer även att här dra slutsatser genom att jag svara på mina frågor i problemformuleringen.

2.6 Avgränsningar

Jag har under mitt arbete varit tvungen att göra en hel del val för att kunna avgränsa detta arbete till dess nuvarande storlek. Det första val jag gjorde var att göra min enkätutvärdering i endast två klasser, fast det skulle ha varit intressant att göra den i så många klasser som möjligt. Jag har intervjuat fyra elever, som nämndes under 1.4, men valt att inte redovisa det resultatet då det inte blev några uttömmande svar, de var dessutom inte annorlunda än de som gavs i enkäten. Det skulle också ha varit intressant att intervjua någon lärare på skolan som inte var med i arbetsgruppen för att se hur insatta de var i tankarna om varför de olika övningarna gjordes, nu ser vi bara de tre ansvarigas bild av hur de andra uppfattade detta arbetssätt. Jag valde även att endast göra två intervjuer med olika institutioner i samverkansgruppen, då dessa trots allt bara verkar ha haft en passiv roll i skolans projekt. Till litteraturdelen har jag läst fler böcker än vad jag har använt i detta arbete, men då litteraturen inte var direkt kopplad till projektet, ville jag inte ge den för stort utrymme.

3 ”Schyst språk-Inget bråk”

3.1 Bakgrund till att ett attitydprojekt startades

Dagens skola går mot ett allt hårdare klimat. Denna situation har i vissa områden med mycket problem blivit ohållbar och något måste göras åt saken. På Solhagaskolan i området Ryd i Linköping, där man har elever mellan sexårsverksamheten och årskurs 5, kände man att gränsen var nådd och beslutade sig för att starta ett projekt för att förbättra språket och attityderna hos eleverna. Detta skulle förhoppningsvis leda till mindre bråk och bättre stämning på skolan. Läsåret 1997-98 var det år som blev avgörande, skolan hade något som kallades för tillbudsrapportering varje vecka, och då märkte personalen att elevernas språk och sätt att vara emot varandra även hade börjat användas emot en del lärare. Språket var fyllt med svordomar och kränkande uttalanden, man struntade helt enkelt i vad man sa och till vem det var riktat. Elevernas kommentarer till sitt sätt var att de brukar säga sådana saker till varandra och att alla säger så. När någon ur personalen hade enskilda samtal med eleverna berättade de ofta att kamraternas sätt att prata hade sårat, men att de inte vågade säga något om det inför de andra eleverna. En mindre arbetsgrupp på Solhagaskolan bestående av en klasslärare på mellanstadiet, en klasslärare på lågstadiet och en fritidspedagog bildades för att komma på något man kunde göra för att motarbeta den dåliga utvecklingen på skolan.

Lärarna insåg att om man skulle nå ett bra resultat i att förändra något måste man engagera alla som träffar barnen under både skoldagen och fritiden. Man skickade ut en förfrågan till alla tänkbara institutioner i stadsdelen och det visade sig att alla hade uppfattat situationen likadant och ville ha en förändring. En samverkansgrupp bildades med närpolisen, fotbollsföreningen, vårdcentralen, kyrkan, föräldraföreningen, fritidsgården m. fl. Man enades om att målsättningen skulle vara att ingen skulle behöva känna sig kränkt, och att alla skulle känna sig trygga i stadsdelen. Man ställde upp några gemensamma normer som alla dessa institutioner ville skulle gälla:

- Vi uttalar oss inte kränkande om någon annan.
- Vi uppträder inte kränkande mot varandra.
- Vi hälsar på varandra.
- Vi passar tider.

Dessa normer skickades ut till hushållen i stadsdelen. Projektet kom att kallas ”Schyst språk-Inget bråk” och startade på Solhagaskolan höstterminen 1998.

3.2 Beskrivning av projektet

Namnet på projektet, ”Schyst språk-Inget bråk”, visar tanken att om man inte säger fula saker till varandra och kränker varandra behöver det heller inte bli något bråk. För att ha råd att arbeta ett läsår med projektet behövde skolan få pengar till en grundplåt. Man sökte bidrag från kommunen från en pott som hette ”projekt som förebygger främlingsfientlighet” och eftersom det även fanns rasistiska kränkningar på skolan kunde skolan få pengar.

Arbetet inleddes med att närpolischefen kom och höll ett föredrag i skolans matsal dit alla föräldrar var inbjudna. Han pratade bl.a. om hur man som vuxen måste vara en bra förebild, både genom sitt språk och sitt beteende. Det var dålig uppslutning till denna föreläsning trots att inbjudan hade översatts till många av de språk familjerna i Ryd talar.

Det andra man gjorde var att utlysa en teckningstävling. Motivet skulle vara kring temat som projektets titel visar. En teckning från de yngre barnen och en från de äldre utsågs som vinnare. Dessa trycktes upp med hjälp av bostadsbolaget i området och Hyresgästföreningen och sattes upp i trappuppgångar och på anslagstavlor i Ryd.

Solhagaskolan inbjöd också artisten Lollo Asplund till en samling i matsalen då man sjöng sånger kring temat gemenskap. Man hade stormöten på skolan där barnen bl.a. spelade upp småpjäser med två olika slut. Först ett som visade hur en del gör och sedan en förbättrad version med hur man ska bete sig mot andra.

Skolan införde efter diskussion i samverkansgruppen ett kontrakt för eleverna (se bilaga). Det var frivilligt att delta, men om man valde att göra det, skulle man försöka uppföra sig därefter. Skolan hade först en period på en månad då eleverna verkligen skulle anstränga sig för att fungera bra. På kontraktet skulle eleven sedan samla påskrifter som intygar att man är en bra kompis och tänker på vad man säger och gör mot andra. Påskrifterna skulle vara från en ledare på fritidsaktivitet, från någon ur skolans personal och sedan skulle eleven själv skriva på och även få en kamrats underskrift. När detta kontrakt var fyllt fick eleven en tröja med projektets logotyp på ena sidan och sponsoren Stadiums på den andra. Tröjutdelningen skilde sig lite från klass till klass. I de yngre grupperna var det inte så lätt att ha kontraktet, så där delades tröjorna ut lite mindre styrt. I årskurs 5 diskuterade man i klassen och om det var någon som alla tyckte hade förtjänat tröjan kunde den eleven få sin tröja direkt.

Man delade under hösten in eleverna i åldersblandade s.k. kompisgrupper. Dessa bestod av ca 15 elever från sexårsverksamheten till femte klass. Tanken med grupperna var att fler på skolan skulle lära känna varandra, man är inte lika ofta elak mot någon man känner, och inte ens mot kompisens kompis. Varje grupp har letts av en ur skolans personal och man har på olika vis tagit upp frågor som kränkning och hur man beter sig mot varandra. Arbetet man gjort i grupperna har till stor del varit praktiskt med övningar där man måste samarbeta, de äldre eleverna hjälpa de yngre. I dessa kompisgrupper arbetade eleverna på onsdagsförmiddagar några veckor under hösten och man tog sedan upp det igen på vårterminen. De praktiska momenten har ofta diskuterats i samverkansgruppen samt även i elevrådet, men det är de tre i skolans arbetsgrupp som sett till att skaffa material och sponsring till projektet.

Eleverna har bl.a. målat blomlådor och planterat blommor så att varje kompisgrupp kan känna att de har ansvar för att det blir fint och trevligt på skolan. Eleverna känner i allmänhet ansvar för något de har gjort och vill därför inte förstöra det. De yngre och de äldre samarbetade bl.a. med att göra jongleringsbollar. Man var tvungen att jobba ihop för att det skulle fungera, det blev även en bra rastaktivitet, att lära sig att jonglera. Inför gemenskapsdagen, avslutningsdagen, i slutet av april gjordes en hel del förberedelser. Barnen målade vimplar i den färg kompisgruppen hade, de målade på stora pusselbitar som sedan skulle sättas ihop till ett "Schyst språk-Inget bråk" pussel den sista dagen. På

gemenskapsdagen bakade de en jättelång rulltårta, gjorde broscher med logotypen, städade påskolgården, spelade vänskapsmatcher i innebandy och släppte iväg ballonger. Det var en ballong för varje elev i vilken det låg en lapp med budskapet ”Det enda sättet att få en vän är att vara en” tillsammans med elevens adress i syfte att få brevvänner. Det som har setts som det viktiga genom detta arbete är att lärarna inte har tjatat om vad barnen inte får säga, utan när de kommit igång med arbetet i projektet är det eleverna själva som har påmint varandra om hur de ska bete sig.

Under arbetet har man fått besök av tidningar, blivit intervjuade i radio och på tv4 och även pratat om sitt arbete på Barnkulturbienalen i Halmstad, så intresse utifrån för projektet har funnits med hela tiden. Skolan gjorde en egen utvärdering den sista dagen. (se kommentarer 5.1)

4 Litteraturstudie

4.1 Litteraturgenomgång

Då man talar med de som varit ansvariga för projektet kan ingen av dem säga att de skulle ha tagit sitt sätt att arbeta från någon särskild litteratur, eller att de är särskilt påverkade av någon metod. När jag läste olika böcker för att se vad jag kunde använda i denna litteraturred har jag hittat en hel del olika idéer och funderingar kring hur man kan förebygga mobbning och bråk på skolorna. Jag har valt att beskriva några utvalda tankar om hur mobbning och våld bör förebyggas enligt böcker skrivna av, Svein Otto Aarland, Anatol Pikas, Olle Åhs, Lars Edling och Christer Olsson. Jag vill dock börja med att ta upp vad man kan hitta i Lpo-94 som handlar om dessa frågor, då styrdokument ändå måste ses som det viktigaste.

4.1.1 Lpo-94

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo-94, finns det mycket skrivet om hur man vill att eleverna ska vara som individer och som blivande vuxna i det svenska samhället. I den inledande delen står det om skolpersonalens roll för att nå detta i sektionen grundläggande värden, "...att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde..."(s.5). Detta enligt Skollagen 1985:1100, 1kap.2§ och alltså något som alla måste ta fasta vid. Att kränkningar, mobbning och våld inte hör hemma i skolan förstår man då detta återkommer i de olika delarna av läroplanen. Under grundläggande värden hittar man även "Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde..."(s.5).

I avsnittet om förståelse och medmännisklighet ser vi att det är aktivt arbete för att motverka negativa tendenser som ska användas på skolorna. Solhagaskolan och alla andra som sätter igång projekt och förebyggande arbete enligt olika metoder följer detta "Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser."(s.5).

Vidare kan man läsa i Lpo-94 att eleven ska ha en god miljö för lärande, för att få detta skall eleven "möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära."(s.8).

Under normer och värden finns mål som skolan ska sträva mot att eleverna når, bl.a. att de respekterar andra människor, att de tar avstånd från att andra utsätts för förtryck och kränkande behandling. Andra riktlinjer är att alla som arbetar i skolan tillsammans ska se till att eleverna utvecklar sin "känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen"(s.13). Lärarna skall samarbeta med hemmen och klargöra normer och regler som är en grund för arbetet i skolan.

4.1.2 Aarland

Svein Otto Aarland skriver i sin bok "Mobbning och våld-Hur du förebygger" om problemet mobbning, hur man upptäcker/varför man missar det, förklaringar till varför det uppstår och även hur man förebygger det. Det sista är vad boken fokuserar på och vad som här kommer att beskrivas.

Samarbete och positiva tankar är det som kan ses som en röd tråd i hur Aarland vill beskriva förebyggande arbete mot mobbning. Han tycker inte bara att detta är något som gäller för elever utan skriver att "Det essentiella är att samarbete är något helt grundläggande för alla människor och lika viktigt som att andas"(s.79). Aarland beskriver att det är undervisningsmetoder som skapar positiv miljö bland eleverna som gör att inlärningen och arbetet i skolan blir ett samspel där eleverna på olika vis behöver varandra för att arbeta och utvecklas. Elever som samarbetar i klassrummet och behöver varandra där för att uppnå något är inte lika benägna att bråka utanför klassrummet. Det är vad Aarland ser som kärnan i det förebyggande arbetet. Metoden "Inlärning genom samarbete" som Aarland bygger en del av sina förslag på är utarbetad av David W Johnson och Roger T Johnson, men Aarland har tagit tankar därifrån och gjort om dem till sina egna. Man vill med denna metod inte bara förebygga mobbning utan även arbeta på ett sätt som gör att eleverna uppnår bättre resultat i skolan. Elever som samarbetar i sitt skolarbete kan se saker ur olika perspektiv, lösa konflikter och tycker oftare mer om sina klasskamrater än elever i klasser som arbetar individuellt, enligt Aarland. När elevgruppen jobbar mot ett gemensamt mål i undervisningen så sluts de samman. Det ska dock inte vara grupper som bildas för att enbart arbeta med/mot mobbning eller våld, då en för stark fokusering på det man vill förebygga kan ge motsatt effekt, tror Aarland. Eleverna kan få för sig att ett problem som mobbning är något naturligt och normalt. När man vill förebygga något ska man ska tala med eleverna om det positiva beteende man vill få fram, uttryck som "Vi skall hjälpa varandra" (s.84) ska användas, inte "Du skall inte mobba"(s.84). Elever har ofta lärt sig att mobbning är när en ledarperson med anhängare fysiskt eller psykiskt plågar en elev. Att slå olika personer eller säga elaka saker till alla andra skulle i så fall inte vara mobbning och detta är en av föreställningarna som Aarland vill undvika genom att låta bli uttryck som "Du skall inte mobba".

Aarlands tankar kring förebyggande arbete kan sammanfattas i vad han skriver om samarbete i klassrummet "man måste lära sig att lyssna till andra, ta hänsyn till och försöka förstå andra. Om gruppen skall fungera måste konflikter biläggas. På så sätt dämpas också bråk på skolgården, eller mobbning efter skoltid. Varje enskild individ står under starkt grupptryck för att undvika konflikter och fungera konstruktivt"(s.80).

4.1.3 Pikas

"Så bekämpar vi mobbning i skolan" tar, liksom flera av de böcker jag valt, upp alla möjliga perspektiv på mobbning. I början av boken när Pikas bl.a. tar upp orsaker och

lösningar för mobbning och andra problem påpekar han vikten av att skilja på annat våld och just mobbning, men när det gäller förebyggande åtgärder vill han inte skilja på dessa. I förebyggande arbete är det bra att ta upp alla sorters konflikter, anser författaren.

Anatol Pikas tycker att det till att börja med finns två saker man bör skilja på i det förebyggande arbetet. Det ena är "...att förebygga dåliga tankar och känslor. Dvs att se till att eleverna får goda attityder och insikter."(s.248), det andra är "...att förebygga dåliga handlingar. Dvs att hos eleverna skapa goda vanor i umgänge med andra."(s.248). Pikas tycker att det är lätt för någon att ta å sig av hur bra tankar och bra attityder bör vara, men att det är svårare att bete sig på ett bra sätt när det verkligen gäller. Man har inte "tränats att göra det goda"(s.248) är Pikas svar på detta beteende. "Social träning bör ges i situationer där läraren inte uppträder som motpart eller predikant"(s.249). Detta kan vara de vardagliga lektionerna, där läraren inte försöker uppfostra eleven utan arbetar med eleven för att den ska nå ett resultat.

Skolan ska träna eleverna i kommunikation genom vanliga och verkliga situationer där alla får säga sitt, det är så de kan lära sig konfliktlösning och man kan få en skola med demokrati och icke-våld, enligt Pikas. Man kan ta upp exempel som diskuteras, allt från något eleverna har sett till stora internationella konflikter. Pikas har utvecklat en omfattande metod som han kallar kommunikationsfostran, innehållande övningsserier inom olika områden, som kan användas i skolor. En av dessa övningsserier handlar om "hur vi hanterar provocerande situationer så vi får utlopp för vår ilska men inte sårar andra"(s.256), en annan handlar om att arbeta med dramatik, man ska där göra avbrott i pjäser för att diskutera konstruktiva ändringar och sedan praktisera dem. Pikas skriver att han inte gör anspråk på att hans sätt är "det enda riktiga"(s.257) i det förebyggande arbetet, men att han har arbetat med detta länge och anser sig kunna sin sak.

4.1.4 Åhs

I "Bortom bråk och hårt klimat" är det social förmåga som barnen ska utveckla för att bättre kunna fungera i skolan och för att konflikter ska undvikas. Olle Åhs beskriver bl.a. ett försök där elever i en klass delades in i små grupper för att lära sig att samarbeta. Gruppen skulle arbeta med och ha ansvar för en del av det studieområde klassen höll på med och sedan undervisa resten av klassen. Detta försök gjordes under sex veckor och man kom fram till att barnen blev mer hjälpsamma, omtänksamma och samarbetsinriktade. Andra liknande försök gjordes där barnen skulle hjälpa varandra i grupper, och där visade det sig bli mindre spänningar och konflikter även utanför arbetet.

Åhs skriver också om ansvar, och hur viktigt det är för barnens utveckling, eleverna "...skall göras medvetna om det ansvar de har inför andra inom gruppen och hur deras beteende påverkar kamraternas känslor och upplevelser. De skall också få möjlighet att lära sig handskas med konflikter på ett konstruktivt sätt som leder till en positiv förändring utan att den ena parten känner sig som förlorare."(s.45). Åhs skriver också att den mobbning och de bråk man har på skolorna alltför ofta bara ses som enskilda företeelser, man reder ut det som har hänt, men något liknande uppstår snart igen. Han tycker att vi istället måste se på mobbning och andra konflikter som "uttryck för en brist på i första hand samhörighet och självkänsla."(s.57). Han tycker att barnen inte har fått

lära sig hur man uppträder och betar sig på ett trevligt sätt och detta leder till negativ stämning i grupper och klasser. Barn bör tidigt lära sig att de måste ta hänsyn till andra, annars blir vi-känslan i gruppen något som måste övas fram genom samarbete i skolan. Om man t. ex. vill få bort otrevligt språk mellan barnen tycker Åhs att man kan börja med små steg, som att man under nästa rast inte får säga något fult ord till någon och sedan efter en tid utveckla det vidare. Han tycker att man ska använda samtal med barnen kring konflikter i klassen, s.k. problemlösande möten, i stor utsträckning. Dessa möten bör först hållas allmänna och sedan när barnen blir vanare kan man gå in på specifika saker som har hänt. Man bör dock alltid komma med konstruktiva förslag till förbättring av beteende, annars leder det, enligt Åhs, inte någonstans.

4.1.5 Edling

Lars Edling har i boken "Kompissamtal" beskrivit ett sätt att arbeta förebyggande mot mobbning och våld med hjälp av ett utvecklat system för konfliktlösning genom kommunikation. Han har skrivit om hur man arbetar med konfliktlösning i en skola i Helsingborg och om sina tankar kring detta arbetssätt. Edling beskriver ett mönster som kan brytas med hjälp av kompissamtal "Tystnad och våld. Dessa två lösningar tar vi oftast till vid osämja. Vi surar, undviker konflikten och kanske pratar vi illa bakom ryggen på motparten. Eller blir vi arga och slår omkring oss. Mest med kränkande ord, ibland med knytnävar eller vapen." (s.67). Han påpekar också hur svårt det är att konfrontera någon på ett sakligt sätt när man har blivit sårad, det är detta som är kompissamtalens syfte. Barnen blir vana vid detta inslag då de en gång i veckan sitter ner i ring och tar upp konfliktsituationer. Samtalen ger inte bara övning i att prata om problem, de ger även övning i empati och i att lyssna. Det "tydliggör elevernas roller i det sociala samspelet" (s.10), enligt Edling. Eleverna lär sig att bli raka och tydliga mot varandra och att lösa de konflikter de kan utanför kompissamtalen.

Under kompissamtalet ska eleverna börja med att berätta om de konflikter de själva har löst under veckan, och sedan får de beröm för detta. Därefter ska eleverna berätta om ouppklarade konflikter, t. ex. om någon i klassen gjort någon annan ledsen under veckan. Det är alltså "boven" i dramat som ska erkänna, så att man i möjligaste mån undviker skvaller. Till sist måste de konflikter som ingen erkänt tas upp, detta kallas då "jag har blivit ledsen eller illa behandlad, men den som gjorde det har glömt att säga det." (s.18). Ifall det behövs får de inblandade gå in i ringen och visa, som ett sorts rollspel, hur det gått till. Eleverna får själva komma med förslag till lösningar på de olika konflikterna, helst de inblandade själva. Inget av detta skulle fungera om inte de lärare som håller i samtalen lyckas få en så bra stämning att ingen känner sig för utpekad eller mår dåligt av detta. Om det hänt känsligare saker så tas detta istället upp i enskilda samtal med de inblandade. Det viktiga är att allt ska tas upp så det inte hinner gå för långt innan dåligt beteende uppmärksammas och man kommer till en lösning.

4.1.6 Olsson

Enligt Olsson, i "Mobbning och våld i verkligheten", finns det tre grundförutsättningar för arbetet mot mobbning 1. Skapa ett medvetande om problematiken. Både de vuxna i

skolan och föräldrarna måste var uppmärksamma för att kunna upptäcka mobbning.

2. Alla på skolan måste ha den gemensamma attityden att mobbning inte kan accepteras.

3. Arbeta tillsammans med eleverna, med deras tankar och erfarenheter. Många av de tankar Olsson har kring mobbning har han fått idéer till från Dan Olweus böcker, en norrman med mycket forskningserfarenhet inom området. Christer Olsson vill särskilt få fram att mobbning inte bara sker i skolan, utan ofta på fritidsgårdar, i föreningar och i bostadsområden. Han tycker att våld i skolan ska handläggas på samma sätt som annat våld i samhället, det ska inte vara en ursäkt att det är barn som har misshandlat. Han skriver "Vår absolut viktigaste uppgift är att på alla sätt arbeta förebyggande och vara ett föredöme för eleverna!" (s.32). Han tycker att man varje termin ska ha en särskild dag då man arbetar mot mobbning och för vänskap. Detta beroende på att han tror att ju mer man satsar på kampen mot mobbning och våld, desto fler barn med dessa problem upptäcks. Olsson hänvisar liksom Lpo-94 till 1kap.2§ i skollagen, att den som arbetar inom skolan är "skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiskt beteende".

Olsson påpekar också vikten av vuxnas närvaro bland eleverna även vid tillfällen då de inte har lektion, på så sätt minskar man tillfällena för mobbning avsevärt. Han tycker att man inte bara ska observera eleverna utan även gärna delta i deras rastaktiviteter. Hur man kan arbeta på klassnivå för att förebygga mobbning och våld har Olsson valt att ta från Olweus, man ska ha klassregler angående mobbning, klassråd, inläring genom samarbete, gemensamma positiva aktiviteter samt klassföräldramöte och enskilda samtal.

Olsson listar sedan en hel del andra förslag för hur man kan arbeta förebyggande, bl. a. genom att med rollspel låta eleverna förstå hur en mobbningssituation kan vara, ha utvecklad fadderverksamhet, ha kompisamtal (se 3.1.5), skriva kontrakt med eleverna för hur deras beteende bör vara och ha en "firardag" (s.52) vid skolstarten där alla får umgås.

5 Empirisk studie

5.1 Enkätutvärdering

I min beskrivning av mitt genomförande av den empiriska studien (se 1.5) nämnde jag att jag hade gjort en enkätutvärdering av ”Schyst språk-Inget bråk”. Jag valde att göra den i två klasser, en fjärde och en femte, då jag gärna ville göra utvärderingen med de äldsta barnen. Orsaken till detta var att jag ville få ut så mycket som möjligt av deras svar. Jag valde också att göra den i två olika åldergrupper för att se om de hade olika tankar kring projektet. När jag hade tittat på resultatet av de tolv frågorna jag ställde, bestämde jag mig för att det skulle vara intressant att dela upp dem i flickor och pojkar, inte bara genom att jag lät dem kryssa i detta påenkäten, utan även i min sammanfattning av det som jag har läst ut ur utvärderingen. Fjorton pojkar och elva flickor i fyran svarade på enkäten. I femte klass var det åtta pojkar och tretton flickor.

Nedan redovisas de frågor jag ställde till eleverna samt en sammanfattning av elevernas svar.

Beskriv några saker du kommer ihåg från arbetet i kompisgrupperna.

Här nämnde många ”att göra jongleringsbollar”, ”att måla vimplar”, ”att göra ett pussel” eller ”gemenskapsdagen”. Den här frågan verkar vara så pass neutral att det inte skiljer sig så mycket åt i svaren, den enda skillnaden verkar vara att femmorna kommer ihåg fler saker de gjort än fyorna och det är ju en tydlig mognadsfråga. En del femmor nämner inte bara praktiska saker utan även ”vi har samarbetat mycket” och ”vi har lekt tillsammans”.

Vad tyckte du om att arbeta i kompisgrupper?

Nästan alla fjärdeklassarna har svarat att det var ”bra” och ”roligt”. Så tyckte även femteklassarna, men de har dessutom gett en kort motivering ”det var roligt för man lärde känna fler” eller ”Det var kul, man träffade stora och små kompisar”. Den enda något negativa kommentaren bland alla eleverna var ”det var ibland bra och ibland inte”.

Har du börjat umgås/leka med någon i din kompisgrupp som du inte kände innan?

Av fjärdeklassarna har åtta sagt att de har börjat leka med någon ny, av femteklassarna är det bara en som har gjort det och en ”lite”, en elev ger den troliga orsaken till varför femmorna inte har gjort det, ”De är för små för mig”.

Vad har du tyckt varit det viktigaste med projektet Schyst språk-Inget bråk?

Alla utom en har tagit upp att det viktiga med projektet var att inte svära och bråka. ”Att man inte svär och bråkar” eller ”Man ska inte bråka eller svära åt varandra på skolan eller någon annanstans”. Barnen tycker att svärandet är något som har ändrats. De skrev dock ingenting om hur det hade blivit med andra kränkande kommentarer. Den enda som inte

tog upp detta skrev istället att det viktigaste var att hon hade ”lärt sig att kommunicera med yngre”.

Vad har varit roligast?

De svar man oftast fick var ”gemenskapsdagen var roligast” och ”att göra jongleringsbollar”. I fjärde klass såg man, även när det gäller vad som var roligast, mer påsjälva övningarna än motivet bakom. Några i femman tog upp att det roligaste var ”att vi har träffat andra på skolan på ett bra sätt” och ”att ha fått lära sig samarbeta”.

Vad har inte varit bra?

De allra flesta säger att ”inget” har inte varit bra, men man kan se en hel del skillnader både mellan flickor och pojkar och mellan de två årskurserna. Pojkarna i fjärde klass var överens om att inget hade varit dåligt. Av flickorna i fjärde klass tycker två tredjedelar att ”inget” har inte varit bra och de andra har svar som lyder ungefär ”att en del svär” eller ”att en del inte lär sig”. Pojkarna i femte klass har varierade svar, bl.a. ”inget” och specifika moment ”att plantera blommor”. Flickorna i femte klass var mer negativt inställda, åtminstone så att nästan alla hade exempel på att det projektet skulle uppnå inte riktigt hade gått fram till alla ”Det är fortfarande några som inte får vara med på rasterna”, ”det var lite tjatigt ett tag”, ”en del större är stöddiga och de yngre härmar”.

Har du ändrat ditt beteende (när du pratar med andra eller hur du behandlar andra) efter att ha jobbat med Schyst språk-Inget bråk?

Denna fråga visar ett ganska entydigt resultat. De tycker att de har ändrat sig ”ja det har jag” skriver de flesta i fjärde klass, i femte ger de ibland exempel på vad som ändrats ”hur jag behandlar andra, men inte sätt att prata”. En pojke i fyran och en i femman tycker inte att de har ändrat sig. En del flickor skriver att de ”aldrig har varit fula i munnen” och därför inte behövt ändra sig.

Har du sett skillnader i dina kompisars beteende? Vilka skillnader?

Åtta pojkar av elva i fjärde klass tycker att deras kompisar ”blivit snällare”, ”inte bråkar mer än förut” eller ”har sett skillnader”. Alla flickor i fjärde klass tycker att många har ”blivit snällare” eller ”inte svär och slåss lika mycket”. Däremot tycker fem av åtta pojkar i femman att kompisarna ”är likadana” eller ”det har inte märkts någon skillnad”. Av flickorna i femman tycker hälften att de ser skillnader, de andra säger t. ex. ”bara när fröknarna hotar med att ta tillbaka tröjorna” eller ”alla är som de brukar vara”

Har det blivit mindre bråk eller retas det mindre på rasterna?

Även när eleverna ska kommentera hur det är allmänt på rasterna och inte bara sina kompisar, ser svaren liknande ut. Den enda skillnaden är att ännu fler av flickorna i femman ”inte tycker att det har blivit någon skillnad”.

Var utdelningen av tröjorna rättvis? Var det rätt att du fick din? Har någon fått den som inte förtjänade det?

Här var svaren helt spridda över grupperna. I alla fyra grupperingar tyckte man ”att det var rättvist” eller ”en del har fått som inte skulle få” eller ”några som borde få har inte fått”. Däremot har nästan ingen svarat på om det var rätt att just de hade fått/inte fått, många har dessutom bara skrivit ett ja eller nej som kan syfta på vilken av frågorna som helst.

Tycker du att andra skolor ska starta ett kompisprojekt?

De allra flesta tycker att andra skolor ska göra något liknande, två pojkar i fyran tycker inte det och tre flickor ”vet inte”. I femman tycker en pojke och en flicka att ”det inte blir lika roligt om andra gör det”. Flickorna i femte klass har svarat utförligare än de andra, t. ex. ”ja absolut, det skulle vara intressant att se vad andra skolor gör för att få det att funka” eller ”ja, för då lär sig nästan alla skolor det och då skulle det inte finnas så många dumma skolbarn”.

Har du några förslag på fler saker man kan göra för att eleverna på skolan ska bli snällare mot varandra? Skriv gärna något förslag du kommer på

På denna fråga var det nästan bara ”jag vet inte” som svarades, men två elever tyckte att ”man kan fortsätta så här”. Andra tyckte att ”man kan prata mer med varandra” och en hade förslag på vad man kan göra med de som bråkar ”man kan stänga av de som är dumma om man sagt till dem många gånger”.

5.2 Intervjuer med de tre i arbetsgruppen

De frågor jag har ställt till arbetsgruppen är valda för att ge en så bred bild som möjligt av de olika delarna som har ingått i projektet. Då det inte finns något skrivet om detta arbetssätt eller liknande har en del av det som lärarna sagt blivit min beskrivning av projektet. Jag har ställt ungefär samma eller liknande frågor till de tre jag intervjuat, men då intervjuer lätt tar olika form beroende på vem man intervjuar och genom att man får olika svar, så har inte heller alla frågorna blivit exakt likadana. Jag har valt att redovisa varje fråga för sig för att det ska bli så överskådligt som möjligt. Jag har valt att kalla de tre för fritidspedagogen, l-lärare (lärare på lågstadiet) och m-lärare (lärare på mellanstadiet).

Var kom idén att jobba på det här sättet ifrån, vem kom med den och hur växte den fram?

L-läraren beskriver att hon och fritidspedagogen jobbade tillsammans i en särskild undervisningsgrupp och att det var en stor utmaning. De funderade mycket på hur man kan hjälpa barn som har svårt att uttrycka sig och inte vet hur man ska bete sig. De jobbade väldigt bra tillsammans och blev ombedda att ta hand om skolans elevråd och elevskyddsombudsarbete. Elevskyddsombuden har som uppgift att bevaka att det blir en bra stämning på skolan. Det ska inte finnas något man kan göra sig illa på och de ska även kontrollera hur kamraterna är mot varandra. Detta innebär också att de ska försöka motverka bråk och mobbning. När det var något problem på skolan så tog l-läraren och fritidspedagogen upp det med elevrepresentanterna och frågade vad de tyckte man skulle

göra å det. När det sedan framkom att hela personalen hade fått nog av den ohållbara situationen på skolan så beslutade sig l-läraren, fritidspedagogen och m-läraren för att göra något å det. De märkte snart att de behövde ha med sig alla som arbetar med barn och ungdomar i bostadsområdet. M-läraren tyckte att det var en hel del åltande över problemen innan arbetsgruppen bildades. Att sedan dra in narsamhället var en tanke som växte fram, då man ville få en likartad toleranströskel bland alla som träffar barnen. Fritidspedagogen tar dessutom upp att andra skolor har arbetat med blandade grupper från sexårsverksamheten och uppåt, och att detta alltså inte är något nytt. Att jobba med ett tema i dessa grupper tyckte arbetsgruppen verkade bra, att de äldre eleverna då kunde hjälpa de yngre. Det var något som kändes viktigt för det fortsatta arbetet.

Om man skulle försöka säga ett väldigt kort syfte med projektet, vad var det i huvudsak det skulle leda till?

L-läraren tycker att syftet var att ingen skulle behöva bli kränkt, just kränkning tycker hon är ett viktigt ord i arbetet. Hon ger ett exempel på hur en del rationaliserar sådant beteende "Många säger 'ja men de pratar så där nuförtiden, de säger hora och kallar varandra för bög och svär och ån det ena ån det andra, de tänker inte på vad de säger, de menar faktiskt inte något illa.', men man inte kan acceptera det språkbruket åven om det finns sanning i att de inte vet vad orden betyder". Hon påpekar åven att ingen lärare ska behöva må dåligt av detta utan ha rätt att resa på sig och säga "vi vill inte ha det på det här sättet". M-läraren nämner istället att huvudsyftet var "att få till stånd ett medvetande hos barnen för vad man säger framför allt, och i förlängningen också gör emot varandra, och hur det tas emot". Han tycker att barnen måste få alternativ till att bli arga, att få hjälp med att hantera sina aggressioner. Det de har gjort är inget "mjäkighetsarbete" där lärarna säger till eleverna att de ska vara snålla. Han påpekar "att ilska och vreden är en naturlig beståndsdel av samhället, men att det gäller att ge eleverna kanaler för att hantera sin ilska, att prata om hur olika personer gör när de blir arga."

När ni börjat med det här, hur bestämdes det hur ni skulle jobba vidare?

L-läraren och fritidspedagogen beskriver att de först diskuterade i arbetsgruppen och sedan gick ut till samverkansgruppen. Där kom man fram till att man skulle skriva ner de tankar man hade kring varför ett projekt skulle startas och försöka föra ut dem i bostadsområdet. Arbetsgruppen har drivit, varit motorn i projektet och kommit med de flesta idéerna, som sedan speglats, justerats och förankrats i samverkansgruppen. Det är också arbetsgruppen som föreslagit och genomfört de praktiska sysslorna.

Ni har ju varit tre stycken drivande. Hur har det varit att få med de andra lärarna på skolan i det här? Har det varit allmänt positivt att arbeta så här eller har det varit svårt att engagera de andra?

"Jag tycker att det har gått förvånansvärt bra" säger l-läraren, hon vet att det inte är lätt att få alla att enas omkring någonting. Alla tre påpekade att det var så pass tufft under förra

läsåret att lärarna märkte att det inte gick att ha det som det var. L-läraren tror även att det stöd de fick utifrån betydde väldigt mycket för att lärarna skulle känna att "det här är något som folk vill vara med på och då är det bäst att vi också engagerar oss". När sedan media intresserade sig, de var med i TV4 och tidningen och radio kom dit, gjorde detta att det blev lite spännande, för det var första gången något sådant hände på skolan. Att det blev en sådan väldig respons känner l-läraren också medverkade till att det blev roligt. Men alla tre ger också orsaker till varför några kolleger var skeptiska, bl. a. för att de tycker att de träffar tillräckligt många barngrupper ändå och då kan ju ännu en grupp kännas ansträngt. Att vissa lärare föredrar att syssla med baskunskaperna som "man ska" lära ut i skolan, t. ex. läsa, skriva och räkna är något annat som kommer fram. En del tycker dessutom att omställningen från att vanligtvis ha små barn till att även ha äldre varit jobbig och tvärtom. M-läraren tar upp problematiken i att styra och leda kolleger, och att det antagligen skulle vara lättare för någon utomstående att göra det jobbet. Alla tre är dock överens om att det har varit positivt överlag och att det arbete de tre gjort för att underlätta för de andra är en bidragande faktor.

Arbetet som skett i kompisgrupperna, vad har du för intryck av hur det har fungerat helt allmänt?

I det stora hela har arbetet i kompisgrupperna setts som mycket positivt, det är det intryck alla tre har fått. Barnen har till 90% tyckt att kompisgrupperna varit bra, detta kom fram i skolans egen utvärdering. L-läraren påpekar att det bland lärarna finns de som inte tycker om att göra sådana här saker, men säger också att det inte är någon helhetsbild utan mer glimtar som hon kan ta fram. M-läraren tycker att han mest kan kommentera utifrån sin kompisgrupp och där har det varit "jättetrevligt". Han har hört olika kommentarer bland lärarna, allt från "fy vad jobbigt" till "vad mysigt det var att höra dem när de hjälpte varandra".

Ni hade ett kontrakt som eleverna skulle samla påskrifter på vad var tankarna bakom detta?

"Grundtanken bakom kontraktet var att man skulle ta det här på allvar, att man ville jobba med sitt språk och sina attityder", säger l-läraren, "Om eleverna var med så ville de det här, det var en frivillig sak, vi har inte tvingat på barnen det här utan vi frågade hur många som ville vara med och ville man vara med, så satte man sitt namn på papperet". Fritidspedagogen tyckte att det var viktigt att det var något enkelt och konkret för barnen. Men de skulle också känna lite tryck från omgivningen av att alla vet hur de ska bete sig, vare sig det är i skolan eller på fritiden. M-läraren nämner tröjan, den gjorde så att eleverna hade ett klart mål framför sig, något som var eftersträvansvärt förutom att bättra sig själv. De ville inte ha något "pekpinnevärande" med vad man inte fick göra utan ville ge en morot. När man sedan hade påskrifter på sitt kontrakt och bar tröjan förpliktade den till ett bra beteende.

Jag vet att ni bjöd in föräldrarna i början av projektet, men att inte så många kom. Hur har ni annars tänkt på föräldrarnas del i projektet?

Projektet har tagits upp på föräldramöten under året. När l-läraren hade föräldramöte i sin klass var det mycket positivt från föräldrarnas sida. Fritidspedagogen har inte själv

diskuterat med några föräldrar, men hon säger att de inte har varit särskilt inbjudna till arbetet i kompisgrupperna, bara till gemenskapsdagen. Föräldrarna har medverkat i samverkansgruppen, genom föräldraföreningen, säger m-läraren. Kontrakten och tröjorna har även kommit upp på utvecklingssamtal. Många föräldrar har tyckt att det var en bra idé, men en del föräldrar har kommit och diskuterat ett annat barns tröja, vad man har hört det barnet säga eller göra. Deras barn kanske inte har fått någon och man tycker att det är orättvist. Detta har båda lärarna påpekat att de har hört talas om. ”Egentligen har barnen varit mer mogna när det gäller hur de har tagit det här med tröjorna och beteendet som ska ligga bakom” säger l-läraren. Hon säger också att de gärna ville ha förslag från föräldrarna på hur de skulle jobba och att de skulle hjälpa till med något konstruktivt. ”Det har inte blivit så mycket, man tittar väl mest på” är hennes kommentar till detta.

Hur mycket skillnad har ni sett i elevernas beteende här påskolan? Har det blivit så pass stor skillnad som ni trodde?

L-läraren påpekar svårigheten i att bedöma vilka skillnader det har blivit, eftersom hon inte tycker att det är mätbart, hon säger dock ”jag tycker att vi har haft det lugnare, det säger eleverna också, jag tror att det här projektet i varje fall är en av orsakerna. Jag är inte alls så ljusblå så jag tror att det här är allena saliggörande för att det ska bli bra på en skola, men jag tror att det har bidragit till det”. Hon fortsätter ”Jag tror att om inte annat så har vi väckt barnens medvetenhet om språket, så att när de häver ur sig något så känner de att-det där har vi pratat om, nu gjorde jag fel. Det är inte alls så att det är borta med alla hårda ord och svordomar, visst förekommer det, men när det kommer vet man att det är fel och det är väl gott så”. Fritidspedagogen säger ”Det har ju blivit bättre, de vet vad normerna är för ett bra och trevligt sätt, där tycker jag nog att vi har kommit en bra bit på väg, sen kan det ju alltid bli bättre”. Sedan kommer hon in på varför man kanske inte kan ha för höga krav ”Man får ju tänka på att det här är ett bostadsområde där det är ganska tungt, med mycket problem hemma hos barnen och då är det ju inte lätt för dem att må så bra att de ändrar om sig helt i skolan. Det är så synd om många här ute, ibland kan man känna att språket är en liten sak, det finns ju så mycket mer hos många.”. M-läraren konstaterar ”Om jag ser på min egen klass, det är ju inte ovanligt att det slinker ut svordomar och annat i klassrummet när de pratar och diskuterar, men så har det faktiskt inte varit nu. Även om vi inte fokuserat på just svordomar, utan mer på kränkande grejer, men man hör betydligt mindre, det är vi överens om, både barn och vuxna, att språket på skolgården har blivit bättre. Barn är ju också väldigt bra på att hålla efter varandra.”.

Hur har det blivit nu när eleverna jobbat klart i dessa grupper, verkar det som att de har blivit kompisar med andra än de var förut?

Både m-läraren och l-läraren påpekar att det i utvärderingen som skolan gjort, verkade vara många som tyckte att det var roligt att få nya kompisar och att lära känna nya. ”Sedan är det ju inte så att man ser de här kompisgrupperna i funktion på rasterna” så långt tycker l-läraren inte att det har gått. Skolan har jobbat i faddersystem förut och det kanske binder dem närmare varandra, men det är ändå några som har funnit varandra genom att de har kommit i samma grupp, är hennes slutsats. Hon tycker inte att man får ställa för stora krav på att det ska bli alldeles perfekt. Fritidspedagogen tror att eleverna i

vardagslag är med dem i klassen, men under gemenskapsdagen kunde man se att de var med elever i sin kompisgrupp på rasterna. ”Någon liten med en mycket större”.

Skulle du rekommendera andra skolor att jobba så här?

Alla tre ansvariga kan rekommendera att arbeta så här, de har redan gjort det i intervjuer och när de träffat lärare från andra skolor. Fritidspedagogen framhåller en annan aspekt som även är viktig ”Jag tycker att det har varit intressant och roligt och som personal har vi kommit varandra närmare också Att man har samarbetat i det här, och har haft varandras elever, det är jättebra.”. M-läraren påpekar att det tänks i liknande banor på många håll i landet, det märks av de brev och telefonsamtal de har fått under året.

5.3 Representanter från samverkansgruppen-intervjuer

Jag valde att göra två telefonintervjuer med två av de institutioner som var med i samverkansgruppen. Svaren redovisas här nedan i sin helhet.

5.3.1 Närpolisens representant

Du höll ett föredrag på skolan när språk-och attitydprojektet inleddes vad pratade du om då?

”Det var ju mest till föräldrarna, om att man tidigt måste vara bra förebilder, för både sina egna och andras barn. Man ska tänka på att man vårdar sitt språk både för sina barns skull och sin egen. Vi pratade om olika saker som påverkar barnen i samhället.”

Hur skulle du beskriva den situation som ledde fram till att man startade ett sådant här projekt?

”Det var mycket verbal mobbning, att man använde språk med viss rasistisk underton. Man når inga framgångar om man inte ser till att föräldrarna vet vad det är man ska göra i skolan, därför inbjöds jag till att hålla ett föredrag för dem. Föräldrar behöver också få sig en duvning.”

Vad tycker du har varit er del i projektet?/Hur har samarbetet fungerat?

”Ju mer det har rullat på under året, ju mer har man fått visa hur förebilder ska vara. Ett sådant här projekt ger en tankeställare även utanför skoltid för eleverna, och även utanför arbetstid för de som jobbar i Ryd. Vi följde det konkreta arbetet och fungerade som ett bollplank tillsammans med de andra i samverkansgruppen. Man får ju tänka på lärarnas roll, hur jobbigt och frustrerande det måste vara att jobba med sådant som hänt på rasten i tio minuter av varje påföljande lektion.”

Tycker du att det märks skillnad?

”Det har blivit en klar förbättring på Solhagaskolan jämfört med de andra skolorna i området. Vi önskar att det skulle läggas ned lite tid på andra skolor också för ett liknande arbete. Man ska känna trygghet där man bor, och detta är ett bra sätt att skapa trygghet i skolan. Man märker på ungarna man träffar i olika sammanhang att de vill berätta att de är med i ett sådant här projekt och att de är stolta över att prata om det, de marknadsförde det väldigt bra på Solhagaskolan.”

5.3.2 Kyrkans representant

Hur var situationen som lett fram till att man startat ett sådant här projekt?

”Det hade blivit ett hårt klimat och ett grövre språk i samhället idag”

Vad tycker du har varit er del i projektet?

”Vi i Svenska kyrkan träffar ju barn mellan noll och tjuugoett år i vår barn- och ungdomsverksamhet och de barnen som går på Solhagaskolan är ju mellan sex och tolv år. Vi fick en förfrågan från skolan, ett slags upptaktsbrev där de frågade hur vi såg på barnens språk och attityder. Som kyrka värnar man gärna om vårdat språk och att det inte ska vara hårda attityder så vi svarade med våra tankar kring detta. Det ligger i barnens egna intressen att de ska uppträda på ett vis som gör att de blir bra bemötta av andra. Det är det kyrkan vill få fram mer än några moralkakor.”

Hur tycker du att samarbetet har fungerat?

”Det har varit ett ganska bra samarbete, var och en har på sitt håll gjort vad man kunnat och kommit med reflektioner till samverkansgruppen. Skolan har ju tagit det tunga lasset att söka pengar m.m., då de träffar barnen flest timmar. Varje institution har gjort vad de har kunnat utifrån sina förutsättningar. De på vårdcentralen träffar ju även föräldrarna och kan prata med dem om förbilder. I de barn- och ungdomsgrupper kyrkan har träffat har vi påpekat hur man bör vara, vi har visat var gränserna går. Det har varit det vi utanför skolan har gjort, att visa att det är samma normer som gäller i hela barnets vardag, det är så här man bör samarbeta i ett samhälle.”

Hur tycker du att det har blivit efter projektet?

”Barnen har blivit medvetna om hur det lät när de sa saker. De påminner varandra om vad som inte är lämpligt att säga och göra. Det kanske inte är en jätteenorm skillnad, men barnen tänker sig för. Om några blir medvetna så sprider det sig, de äldre barnen blir förebilder. Man måste ändå fortsätta att medvetandegöra detta men inte bli hysterisk över att det ska vara perfekt. Man får heller inte låta det rinna ut i sanden bara för att året har gått. Man måste i tidig ålder ge barn normer, det vinner de själva på i livet, det lilla man kan göra bör man göra för deras skull.”

6 Avslutning

För att kunna svara på mina frågeställningar i problemformuleringen har jag tittat tillbaka på de olika delarna i arbetet för att utifrån dessa dra lämpliga slutsatser. Jag redovisar här nedan varje fråga för sig och förutom att svara på dem så kommenterar jag det resultat jag fått fram, bl. a. med hjälp av litteraturen och skolans egen utvärdering. Jag tycker att de undersökningar jag har gjort har varit tillräckliga, men trots det vill jag understryka att slutsatserna bara är mina personliga tolkningar.

6.1 Diskussion och slutsatser

Hur kan man arbeta för att förebygga kränkande språk, mobbning och våld i skolan?

Man kan arbeta på många olika sätt för att förebygga kränkande språk, mobbning och våld i skolan. Jag har tagit upp några olika sätt i min litteraturdel (se 3) och i beskrivningen av projektet "Schyst språk-Inget bråk" (se 2.2). Mycket tycker författarna av böckerna lika om, och när jag har läst deras böcker har jag känt igen tankar som man även kan hitta i "Schyst språk-Inget bråk". Aarland skriver att man ska skapa positiv miljö bland eleverna om man vill förebygga eller få bort våld och mobbning i skolan. Olle Åhs påpekar att man måste öva eleverna i samarbete, för när de arbetar i grupp löser de oftare konflikter på ett positivt sätt, det skapas en vi-känsla mellan barnen. Aarland beskriver även samarbetsövningar som något som gör att eleverna blir ömsesidigt beroende av varandra. När man är det måste man lyssna på och ta hänsyn till varandra och eventuella konflikter måste läggas åt sidan för att klara av samarbetet. Detta leder ofta till att även bråk på skolgården läggs åt sidan. Enligt Aarland ska de grupper man delar in eleverna i inte fokusera på det man vill få bort. Barnen ska lära sig samarbeta, men inte i grupper som jobbar mot mobbning, utan med skolämnen. I "Schyst språk-Inget bråk" har man gjort ett mellanting, man jobbar inte med att prata om det man vill få bort på skolan, men man jobbar heller inte med vanliga skolämnen, utan med kreativa samarbetsövningar som mest har med att måla, bygga, sjunga och leka att göra. En fokusering på det man vill motverka har ofta motsatt effekt, enligt Aarland. Pikas tar liksom Olsson upp drama som metod och det är något som Solhagaskolan använde sig av i ett inledande skede av projektet, man visade genom rollspel hur man borde ha gjort i en konfliktsituation. Rollspel används även i de kompisamtal som Edling beskriver, där barnen visar vad som hänt i en konfliktsituation och därefter också visar hur man kunde ha gjort istället. Pikas kommenterar lärarens roll som en som inte bör vara en motpart i det förbyggande arbetet. Solhagaskolans kompisgruppledare blev mer som lekledare, de förknippades med roliga aktiviteter och blev förhoppningsvis en god förebild till hur eleverna skulle bete sig. Olsson skriver att det är viktigt att förstå att mobbning inte bara sker på skolan, och detta är något man har tänkt på i "Schyst språk-Inget bråk" eftersom man har sett till att alla som träffar barnen i närsamhället vet vad som gäller.

Varför startade man ett språk- och attitydprojekt?

Jag har i bakgrunden till projektet (se 2.1) beskrivit det som låg bakom beslutet att börja med ”Schyst språk-Inget bråk”. Det är från de tre i arbetsgruppen som jag har fått de flesta uppgifterna om hur det var och varför man startade. I stort var det alltså det hårda klimatet som existerade på skolan och de kränkande saker man sa och gjorde mot varandra som tillsammans ledde till att projektet startades. Närpolisen och kyrkan kom även med sina tankar kring detta i de telefonintervjuer jag gjorde (se 4.3.1, 4.3.2), där närpolisen bl.a. tar upp den verbala mobbning som fanns.

Har pojkar och flickor uppfattat projektet olika? Är det någon skillnad på vad fjärde- och femteklassare tycker om projektet?

På gemenskapsdagen, eller avslutningsdagen, för projektet skrev alla barn som deltagit en kort utvärdering som skolan hade utformat. För att få veta barnens uppfattning av projektet ställdes frågor om bl.a. kompisgrupperna, tröjorna, rasterna och storsamlingarna. Svaren hade sedan sammanfattats i positiva eller negativa svar. 80-94% av barnen svarade positivt till de olika frågorna. 2-5% var negativa och de som inte svarat var 3-10%. Detta resultat skiljer sig ganska mycket från den utvärdering jag höll i, där det var en hel del negativa svar på frågorna och där alla hade svarat på nästan allt. Detta resultat kan bero på att jag inte tog med skolans yngre barn i min utvärdering. En annan orsak till det annorlunda resultatet kan vara att mina frågor var mer specifika och gav på så vis eleverna idéer till vad de skulle kunna ta upp mer än att skriva att det har varit bra.

Det finns en del skillnader i hur flickor och pojkar har svarat på mina frågor. Flickorna har ofta skrivit lite mer än pojkarna, även om alla svar är kortfattade. Skillnader i enskilda svar ligger till stor del i att pojkarna antingen tycker att de själva har ändrat sitt beteende i och med projektet eller att de inte tycker att de har gjort det. Flickornas kommentarer är antingen att de tycker att de har ändrat sig, oftast genom att sluta svära, eller att de inte betedde sig på ett sätt som behövde ändras. Fler flickor än pojkar tar upp saker som varit negativa i projektet, saker som att många fortfarande bråkar eller att det inte har blivit så stor skillnad.

Om man istället tittar på svaren utifrån de två årskurserna så ser man snabbt skillnader, femteklassarna kommer ihåg fler moment de har gjort under året, de skriver fler exempel och motiveringar till vad de menar. De svarar heller inte bara med de olika praktiska övningarna som projektet innehöll när de ska skriva vad som var roligt, utan de har också med exempel på det som var målet med projektet, som att lära sig att samarbeta. Fler i femman tycker att det inte blivit så stor skillnad i kompisarnas beteende eller på rasterna. I fyran har en del blivit kompisar med nya, men femmorna tycker att yngre är för små

Hur har lärarna sett på projektet?

I intervjuerna med de tre ansvariga i arbetsgruppen märker man att de har trivts bra med att jobba med projektet, de har lagt ner mycket arbete på att det ska bli bra och för att

underlätta arbetet för kollegerna, vilket har uppskattats. De tycker i stort att det har verkat som att lärarna påskolan har tyckt om att jobba i projektet, alla tyckte ju att något behövde göras å situationen påskolan. Men de tog även upp exempel på att det fanns kolleger som inte gillade att arbeta på ett sådant här sätt. Orsakerna var då att man hellre arbetade med vanliga ämnen eller tyckte det var jobbigt att ha barn i åldrar man inte var van vid. Jag har sett en kort sammanfattning av en utvärdering som gjordes bland personalen i november förra året (mitt under projektet), och i den hade det bara kommit fram positiva tankar. Om det de tre jag intervjuade ska stämman måste de andra lärarna ha blivit mer negativa med tiden, eller tyckt att projektet höll på för lång tid, eller kanske t.o.m. utelämnat sina negativa tankar i utvärderingen.

Hur har samarbetet med närsamhället fungerat?

Samarbetet mellan Solhagaskolan och samverkansgruppen har skötts genom arbetsgruppen påskolan. För att få reda på hur samarbetet har fungerat är det intervjuerna med de tre ansvariga (se 4.2) och telefonintervjuerna (se 4.3) som man kan gå till. Här skulle det, som jag skrivit i avgränsningar (se 1.6), varit intressant att ha gjort intervjuer med flera av de i samverkansgruppen, men det fick tyvärr väljas bort. Det ord som nämns när de pratar om samarbetet är bollplank, vilket har varit samverkansgruppens funktion i stort. Skolans arbetsgrupp har kommit med de flesta idéerna och i samverkansgruppen har man fått respons på sina tankar. Att de tyckte lika om vad som behövde förändras i området och påskolan är orsaken till att det blev ett samarbete överhuvudtaget. Närpolisen nämner att alla de vuxna som varit inblandade har varit förebilder för barnen på sitt vis. Kyrkans representant påpekade att det var skolan som drog det tunga lasset, men att alla i samverkansgruppen gjorde vad de kunde utifrån sina förutsättningar.

Vad har projektet lett till enligt de inblandade?

Barnen själva tycker att de har slutat svära och bråka i mycket högre grad än vad de vuxna tycker. Det är många av eleverna som tycker att de har ändrat sig, men det finns även de som påpekar att det fortfarande är mycket bråk påskolan och att några inte alls har slutat med sitt dåliga beteende. Kränkande kommentarer är något som lärarna fokuserat på mer än svordomar, men ingen av eleverna tar upp detta som en del av projektet. Varken eleverna eller lärarna tycker att eleverna har blivit kompisar i någon större utsträckning, men de har i varje fall träffat lite nya personer att bli vänner med och de vet vilka några i andra åldrar är. Det verkar vara fler av de yngre barnen som har börjat umgås med nya än bland de äldre. De tre i arbetsgruppen tycker att det har blivit en lugnare atmosfär påskolan och att projektet om inte annat har gjort att eleverna är medvetna om vad man inte ska säga och göra. Eleverna svär fortfarande åt varandra eller gör annat dumt, men man påminner varandra när det skett och de inser att de har gjort något man inte ska, till skillnad från förut. Enligt mellanstadieläraren var syftet att uppnå en medvetenhet och detta nämner inte bara de påskolan som något man har nått fram till, utan även kyrkan. Närpolisen tycker dessutom att det har blivit lugnare på Solhagaskolan än på andra skolor i området.

6 Litteratur

Aarland, S O. "Mobbning och våld-Hur du förebygger". Natur och Kultur, 1988.

Edling, L. "Kompissamtal-kommunikation istället för tystnad eller våld". Ekelunds förlag AB, 1995, 1997.

Olsson, C. "Mobbning och våld i verkligheten". Warne Förlag. Partille, 1998.

Pikas, A. "Så bekämpar vi mobbning i skolan". AMA dataservice förlag. Uppsala, 1987.

Utbildningsdepartementet. "Läroplan för det obligatoriska skolväsendet".
Utbildningsdepartementet. Stockholm, 1994.

Åhs, O. "Bortom bråk och hårt klimat-om att utveckla social förmåga i skola och förskola". Runa Förlag AB. Stockholm, 1998.

Sammanfattning
Abstract

Detta arbetes syfte har varit att granska "Schyst språk-Inget bråk"projektet som genomfördes på Solhagaskolan i Ryd, Linköping under läsåret 1998-99. Det startades p.g.a. att elevernas språk och beteende inte gick att tolerera längre och för att förbättra stämningen påskolan. Man hade en arbetsgrupp bestående av tre ur personalen som också var de ansvariga. Dessa tre tog kontakt med olika institutioner i närsamhället, som bildade en samverkansgrupp, för att alla som träffar barnen skulle vara enade mot samma mål. Påskolan delades barnen in i kompisgrupper från sexårs till femte klass, där de ibland gjorde aktiviteter ihop under året. Man hade även en hel del samlingar med alla elever påskolan där syftet var att skapa en känsla av gemenskap påskolan.

För att kunna nå mitt syfte har jag gjort en enkätutvärdering i tvåklasser, intervjuat de tre i arbetsgruppen och två ur samverkansgruppen, jag har även läst litteratur om att förebygga mobbning och våld i skolor.

Slutsatser jag har dragit är bl.a. att elevernas tankar kring projektet skiljer sig åt en del beroende på årskurs och kön, lärarna har i stort sett varit nöjda med arbetet i projekt, samt att resultatet är att eleverna har blivit medvetna om hur det låter när de säger dumma saker och att det har blivit lugnare påskolan.

